

UDK 387.2-051:378.096::272 (497.5 Zagreb)

Primljeno: 7. 4. 2013.

Prihvaćeno: 16. 12. 2013.

Izvorni znanstveni rad

IDENTITET I POSLANJE MAGISTARA TEOLOGIJE TE RELIGIJSKE PEDAGOGIJE I KATEHETIKE

Ružica RAZUM

Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Vlaška 38, p.p. 432, 10 001 Zagreb
ruzica.razum@zg.t-com.hr

Sažetak

U prvome dijelu ovoga članka riječ je općenito o identitetu i o obrazovanju kao važnome čimbeniku u izgradnji identiteta te o nekim poteškoćama definiranja identiteta magistara teologije i magistara religijske pedagogije i katehetike. U drugome dijelu promišlja se o nekim elementima važnim za razumijevanje atributivnog identiteta magistara teologije i religijske pedagogije i katehetike. Posebna se pozornost usmjerava na stanje društveno-humanističkih znanosti u suvremenome svijetu, koje su podcijenjene, na stanje teologije koja dijeli njihovu sudbinu, te na odnos Crkve prema visokim teološkim učilištima. U trećem dijelu promišlja se o obrazovanju u perspektivi izgradnje identiteta i poslanja. U tom kontekstu pozornost se daje poglavito dvjema dimenzijama identiteta magistara teologije te religijske pedagogije i katehetike: teološko-kršćanskoj i profesionalnoj. Za razumijevanje teološko-kršćanske dimenzije valja uzeti u obzir stvarnost poziva i rasplodivost odaziva. Profesionalna pak dimenzija zahtijeva sustavnu i primjerenu zahtjevima konkretne prakse inicijalnu i trajnu formaciju. U četvrtom, posljednjem dijelu, navode se i kratko objašnjavaju neki zadatci s ciljem osnaživanja identiteta i boljeg profiliranja poslanja magistara teologije te magistara religijske pedagogije i katehetike.

Ključne riječi: identitet, poslanje, magistar teologije i magistar religijske pedagogije i katehetike, poziv, inicijalna formacija, trajna formacija.

Uvodna promišljanja i dileme

Ako se uzmu u obzir visoka učilišta u Republici Hrvatskoj te studijski smjerovi koji na njima postoje, možemo se upitati: Pripadaju li filozofsko-teološki studij te studij religijske (religiozne) pedagogije i katehetike, s obzirom na pri-

vlačnost, izazovnost i važnost, među privlačnije i traženije, srednje tražene i privlačne, ili najmanje tražene i privlačne studije? Koja je temeljna motivacija onih koji upisuju jedan od navedenih studijskih smjerova na Katoličkome bogoslovnom fakultetu (dalje: KBF)? Je li riječ o pozitivnoj ili negativnoj motivaciji: kandidati se upisuju jer upravo to žele ili im je KBF samo kompromisno pragmatično rješenje nakon što nisu uspjeli upisati željeni studijski smjer na nekom drugom visokom učilištu? To su samo neka od pitanja koja se nameću o okviru promišljanja o identitetu i poslanju magistara teologije i magistara religijske pedagogije i katehetike.

Prema nekim istraživanjima proizlazi da općenito kod nastavnčkih fakulteta postoji znatna negativna selekcija kadrova u obrazovanju.¹ Nastavničke fakultete tako upisuju u velikoj mjeri oni koji nisu uspjeli upisati neki drugi prvoželjeni studijski smjer. Može se pretpostaviti da ako to vrijedi za druge nastavničke fakultete, u stanovitoj mjeri zasigurno vrijedi i za KBF. Za opravdanost te pretpostavke dovoljno je u obzir uzeti činjenicu da u posljednim godinama na KBF-u uglavnom postoji i jesenski upisni rok na kojem se popunjavaju upisne kvote.

U kontekstu ovoga našeg promišljanja važno je postaviti i pitanje kako se osjećaju studenti KBF-a? Izaziva li činjenica studiranja na KBF-u u njima radost, oduševljenje ili pak rezignirani, gorak, osmijeh ravnodušnosti ili razočaranosti? Koliko su uvjereni u važnost teologije, važnost fakulteta i znanja koje stječu na njemu? S obzirom na to da općenito na našu sliku o nama samima utječu i drugi, važno je razmisliti i o tome kako na studente ali i na nastavnike KBF-a utječe mišljenje drugih, osobito onih koji teologiju ne doživljavaju relevantnom za znanost i općenito za društvo. I, na kraju, s ciljem boljeg razumijevanja vlastitoga identiteta i vlastitoga poslanja, potrebno je zapitati se postoji li jasna vizija s obzirom na aktualne zadaće na koje valja odgovarati ali i na smjer vlastitoga razvoja?

1. Pitanje identiteta

Dugo je vremena pojam identiteta bio sveobuhvatan. Tek kasnije su uvedene distinkcije između osobnog, spolnog, rodnog, društvenog identiteta i sl.² Pitanje identiteta u današnjemu društvu, kao uostalom u cjelokupnom raz-

¹ Usp. <http://bib.irb.hr/prikazi-rad?rad=277690> (21. IV. 2012.).

² Usp. Wanda VISCONTI, *Identità*, u: FACOLTÀ DI SCIENZE DELL'EDUCAZIONE UPS, *Dizionario di scienze dell'educazione*, Josè Manuel Prellezo – Carlo Nanni – Guglielmo Malizia (ur.), Torino, 1997., 510–511.

doblju modernizma, iznimno je složeno i višedimenzionalno. Identitet nije lako definirati.

Osobni je identitet složena pojava. Oblikovanje identiteta dinamičan je proces koji ima svoje raspoznatljive faze. Identitet postaje nedovršiv i trajan proces. Veliki istraživači na području psihologije, kao što su Jean Piaget, Erik Erikson, Lawrence Kohlberg, Gilligan Mead, definiraju identitet kao razvoj prema određenom cilju koji treba ostvariti.³ Identitet se može opisati »kao temeljni vid svijesti o sebi u koju ulazi predodžba i samosvijest o vlastitoj specifičnosti i kontinuitetu [...]. Svijest da individua ostaje ista osoba, bez obzira na velike promjene koje se događaju u njoj samoj i oko nje. A u isto vrijeme uočava različitost vlastitog bitka u odnosu prema drugima i stvarnost koja ga okružuje.«⁴

Pomoću pojma »identitet« valja protumačiti kako se ljudi odnose prema pitanju »Tko sam ja?«, kako postavljaju to pitanje, kako na njega odgovaraju i što činiti kako bi se problem identiteta riješio na zadovoljavajući način za konkretnu osobu. Identitet označava traženje sebe, vlastitog ja, ostvarenje, samostvarenje. Identitet se ne može protumačiti samo endogeno, tj. na način da »sve ono što čini osobni identitet već postoji u čovjeku«⁵, zanemarujući pritom da su ljudi društvena bića. Identitet se ne može shvatiti zanemarujući čimbenike okoline. Prema Eriku Eriksonu osjećaj osobnog identiteta rezultat je uzajamna priznanja i prihvaćanja između pojedinca i njegova društva. Uslijed trajnih društvenih promjena osobe su prisiljene na stalno preispitivanje i

³ Usp. Hans-Georg ZIEBERTZ, Čemu učenje o religiji? Vjeronauk kao pomoć u oblikovanju identiteta, u: Georg HILGER – Stephan LEIMGRUBER – Hans-Georg ZIEBERTZ, *Vjeronaučna didaktika. Priručnik za studij, obrazovanje i posao*, Zagreb, 2009., 109–120; James FOWLERS, *Stages of Faith. The Psychology of Human Development and the Quest of Meaning*, San Francisco, 1981.; Giovanni JERVIS, *La conquista dell'identità. Essere se stessi, essere diversi*, Milano, 1997.; Norbert METTE – Folkert RICKERS (ur.), *Identität*, u: *Lexicon der Religionspädagogik*, I, Neukirchen-Vluyn, 2001.; Carla XODO, *L'adolescenza e la fragile costruzione dell'identità*, u: Pierpaolo TRIANI – Natalino VALENTINI, *L'arte di educare nella fede. Le sfide culturali del presente*, Padova, 2008., 91–115.

⁴ COSPES Giorgio TONOLO – Severino DE PIERI (ur.), *L'età incompiuta, Ricerca sulla formazione dell'identità negli adolescenti italiana*, Torino, 1995., 8. Također usp. Wanda VISCONTI, *Identità*, 510–511. Pod identitetom Erikson podrazumijeva: zrelo poimanje vremena – ostvarenje vlastitih mogućnosti; stabilnost u poimanju sebe, što znači prihvaćanje vlastitog tijela, afektivnih, društvenih i kulturnih interesa; preuzimanje stabilne uloge u društvu; postizanje čvrstog identiteta koji je plod sinteze sposobnosti, specifičnih darova i ponuđenih mogućnosti od strane društva; posjedovanje seksualnog identiteta; prihvaćanje vrednota i odbacivanje onih koje to nisu; prijanjanje uz određenu filozofiju, religiju ili ideologiju. Usp. Raffaella MARTINELLI, *L'identità personale nell'adolescente*, Firenze, 1975., 112.

⁵ Hans-Georg ZIEBERTZ, Čemu učenje o religiji? Vjeronauk kao pomoć u oblikovanju identiteta, 110.

nanovo određivanje sebe u odnosu na društvo. Identitet je nešto što je moguće u interakciji s drugim ljudima u određenom društvenom i kulturalnom kontekstu. Posljedica toga stanja jest ta da se osjećaj identiteta nikada ne učvrsti.⁶

Naše samopouzdanje i samopoštovanje ovise o tome kako sami sebe sagledavamo te kako se drugi odnose prema nama. Ljudi se stoga ponekad mogu osjećati društveno isključenima iz brojnih razloga. Naprimjer, ako izgledaju drukčije, ako se drukčije ponašaju ili drukčije razmišljaju. Jednostavno, ako se ne uklapaju u standarde većine/mase. Svatko se može osjećati društveno isključenim, ali veću isključenost mogu osjećati oni koji pripadaju nekim manje prihvaćenim socijalnim, profesionalnim, vjerskim i sličnim skupinama.

Identitet se uvijek gradi u kontaktu s drugim ljudima. Slika kako vidimo sebe i kako nas drugi vide može biti različita. Različitost tih slika o nama često je uzrok sukoba. Uzrok konflikata nerijetko je i nesklad između potreba mladih koji ulaze u svijet odraslih i postupno trebaju preuzeti određene uloge i zadaće u društvu te konkretnih mogućnosti obitelji, društva i Crkve, koje ponekad ograničavaju te mlade u njihovu traženju vlastitog statusa. Predodžba i samosvijest o vlastitom identitetu, odnosno način kako mi sami sebe sagledavamo zasigurno utječe i na način kako će se drugi odnositi prema nama.

Važan čimbenik u izgradnji identiteta jest obrazovanje. Odgoj i obrazovanje pružaju mladoj osobi mnoga znanja, vještine i vrednote koje bi teško mogla usvojiti i steći izvan odgojno-obrazovne ustanove, a koje ona ugrađuje u svoj identitet. Izgradnji osobnog identiteta mladih pridonosi ostvarivanje također onih postignuća koja omogućuju učenicima/studentima stjecanje odgovarajuće kvalifikacije, važnog preduvjeta za pronalaznje radnog mjesta, a koje pak jamči stabilan društveni status.

Kada govorimo o magistrima teologije i magistirima religijske (religiozne) pedagogije i katehetike onda postoji nekoliko slojeva identiteta koje valja ovdje spomenuti: riječ je o teolozima, vjernicima laicima ili redovničkim i svećeničkim kandidatima, muškarcima/ženama i dr. Sve su to dimenzije koje snažno utječu odnosno određuju nečiji identitet. U ovome promišljanju bit će, međutim, riječi samo o nekim dimenzijama, i to onima koje su usko povezane s djelovanjem i poslanjem Katoličkoga bogoslovnog fakulteta kao visokoga teološkog učilišta.

Nakon pet godina studiranja na KBF-u magistri teologije te religijske pedagogije i katehetike dosegnu, u stanovitom smislu, fazu svoje odraslosti i

⁶ Usp. Mihály SZENTMÁRTONI, *Izgradnja identiteta mladih u današnjem društvu*, u: *Lađa*, 4 (2009.) 2, 30–39, ovdje 32.

zrelosti. Odraslost i zrelost nije, međutim, neka konačna točka, neko konačno, trajno i nepromjenjivo stanje. Odraslost i zrelost u ljudskome životu trajni je i otvoreni proces koji traži daljnji rast i usavršavanje. Svakim novim danom/godinom/zadatkom valja iznova započinjati. Taj dinamički proces pokazuje identitet i poslanje pojedine osobe. Riječ je o tome da magistri teologije te religijske pedagogije i katehetike budu svjesni svoje posebnosti u odnosu na druge struke te da su sposobni integrirati svoje postojeće stanje (subjektivni identitet) s onim kakvi bi željeli biti (optativni identitet) i onim kakvim ih drugi smatraju (atributivni identitet). Takvo traženje i ostvarivanje identiteta i poslanja događa se između slobode i uvjetovanosti, između unutarnjih i vanjskih utjecaja, između mogućega i željenoga, između osobnih želja/mogućnosti i vanjskih ne/mogućnosti; to ostvarivanje identiteta i poslanja ostvaruje se usred crkvenih, društveno-političkih, kulturnih i akademskih mogućnosti, problema i poteškoća.

2. Elementi važni za razumijevanje našega atributivnog identiteta

Što i kako drugi izvan KBF-a razmišljaju o KBF-u?

2.1. Stanje društveno-humanističkih znanosti i posebno teologije

Opće je poznato da su društvene i humanističke znanosti danas podcijenjene. Taj se problem primjerice iskazuje stalnim smanjivanjem financiranja projekata iz toga područja, nametanjem društveno-humanističkim znanostima znanstvenih kriterija koji dolaze iz pozitivističkih znanosti,⁷ omalovažavanjem humanističkih znanja, zanemarivanjem školskih predmeta koji nemaju izravna odnosa s praksom i sl. Humanistička su znanja u ozračju znanstveno-tehničke i konzumerističke kulture izložena raširenom i rastućem omalovažavanju na svim razinama promišljanja i djelovanja i smatrane su nefunkcionalnima za svakodnevni život. Gotovo da se može govoriti o netrpeljivosti spram predmeta u kojima se mogu iskusiti i uvježbavati oblici mišljenja koji nemaju izravna odnosa s praksom: mrtvi jezici, filozofija, književnost, vjeronauk, povijest, likovna umjetnost i glazba.⁸ Opasan je pokušaj da se »parame-

⁷ Nametanje društveno-humanističkim znanostima kriterija prirodnih znanosti jako dobro ilustrira primjer Pravilnika o uvjetima za izbor u znanstvena zvanja, u: *Narodne novine*, 26/2013.; 34/2013.

⁸ Usp. Kongar Paul LIESSMANN, *Teorija neobrazovanosti. Zablude društva znanja*, Zagreb, 2008., 55.

tri prirodnih znanosti koje su usmjerene na primjenu nametnu humanističkim znanostima»⁹. Društveno-humanističke znanosti općenito, a osobito valja istaknuti teologiju, riskirale bi kada bi, pod utjecajem tih snažnih i sveprisutnih tendencija, i kod njih počeli vrijediti samo oni »argumenati koji su znanstveno provjerljivi u skladu s prevladavajućom znanstvenom metodom«¹⁰. Umjesto posuđivanja i preslikavanja od drugih pozitivnih znanosti, društveno-humanističke znanosti trebaju nametnuti svoje uvjete i kriterije znanstvenosti. U današnjemu svijetu kvantificiranja i ekonomizacije znanja i prevladavanju prirodnih znanosti, potrebno je intenzivnije raditi na promicanju općega humanističkog znanja koje »teži kontekstualizaciji svake informacije ili svake ideje«, dok »znanstvena i tehnička kultura, podijeljena po disciplinama, usitnjuje, razdvaja i odjeljuje znanja«.¹¹

Teologija dijeli sudbinu svih drugih humanističkih znanosti. A imajući u vidu činjenicu podcjenjivanja religije, osobito kršćanstva,¹² u društvu i kulturi, pa onda i u odgojno-obrazovnom sustavu,¹³ očito je kako je teologija u odnosu na druge humanističke znanosti još dodatno opterećena negativnim konotacijama. Iako suvremeno društvo možda ne vidi izravnu korist od teologije u gospodarskom smislu, ona je neophodna za promicanje humanosti u društvu. Teologija ima težak zadatak i obvezu da unese među druge znanosti, i općenito u suvremenu kulturu, svijest o transcenciji i svijest o odgovornosti za dostojanstvo čovjeka. Teologija se treba, zajedno s drugim znanostima, baviti i čovjekom, njegovim svijetom, njegovim današnjim problemima, onima materijalne i onima duhovne naravi.¹⁴ Bilo bi međutim pogubno kada bi teologija i teolozi više ili manje nezgrapno oponašali tuđe jezike, pristupe i teme, kada bi u svojim promišljanjima i djelovanjima iznevjerili svoj teološki identitet.

»Veličine« i važnosti teologije kao i teološkog/katehetskog poziva možda ponekad nisu svjesni ni sami teolozi/katehete. Lako se može dogo-

⁹ Isto, 83.

¹⁰ Tonči MATULIĆ, *Metamorfoze kulture. Teološko prepoznavanje znakova vremena u ozračju znanstveno-tehničke civilizacije*, Zagreb, 2009., 19.

¹¹ Edgar MORIN, *Odgoj za budućnost. Sedam temeljnih spoznaja u odgoju za budućnost*, Zagreb, 2002., 47.

¹² O fenomenu poricanja kršćanskih vjerskih i moralnih temelja u Europi vidi primjerice u: Joseph RATZINGER, *Europa. Njezini sadašnji i budući temelji*, Split, 2005., 20–33.

¹³ U svojoj poruci povodom dvadesete obljetnice vjeronauka u hrvatskome školskom sustavu, od 27. lipnja 2012., hrvatski biskupi izriču ogorčenje zbog stalnog dovođenja u pitanje vjeronauka kao redovitoga predmeta u osnovnim i srednjim školama. Usp. <http://www.ika.hr/index.php?prikaz=vijest&ID=142688> (4. VI. 2013.).

¹⁴ Usp. Adalbert REBIĆ, *Perspektive hrvatske teološke misli*, u: *Bogoslovska smotra*, 70 (2000.) 3–4, 714.

diti da pod utjecajem snažnih suvremenih tendencija svjesno ili nesvjesno i oni sami počinju prihvaćati standarde i argumente dominantnih ideologija, pa prigrle i pounutrašnje kriterije suvremenih ideologija, osobito materijalizma, uspjeha i profita.

2.2. Odnos Crkve prema visokim teološkim učilištima, odnosno studentima/ diplomiranim vjernicima laicima

Često se u našim crkveno-pastoralnim promišljanjima, osobito posljednjih godina, ističe problem radnih mjesta za diplomirane katehete i teologe, tj. magistre teologije i religijske pedagogije i katehetike. Činjenica neotvaranja novih radnih mjesta nerijetko se tumači kao nesenzibilnost i neuvažavanje diplomiranih laika od strane hijerarhijskog dijela Crkve. Takvo tumačenje, ako bi ostalo samo na toj razini, bilo bi veoma parcijalno, i kao takvo, netočno.¹⁵

Dovoljan je već i letimičan pogled na koncilske i poslijekoncilske dokumente koji govore o laicima pa da se shvati važnost i značaj laika u životu Crkve i društva, ali isto tako da se shvati veliki pomak unutarcrkvenoga učenja kada je riječ o vjernicima laicima. Svijest o identitetu i poslanju vjernika laika mnogo je sazrijela upravo u poslijekoncilsko vrijeme, a vrhunac je izražen u apostolskoj pobudnici *Christifideles laici*.¹⁶ Vjernici laici imaju, kao i kler, svoje mjesto u životu i poslanju Crkve te svoje poslanje u svijetu, prema specifičnostima poziva, darova i služba.¹⁷

Iako je od Koncila protekao ne mali broj godina, svijest o poslanju vjernika laika u Hrvatskoj još uvijek je slabo artikulirana, a laički je apostolat tek u povojima jedne sustavne i ozbiljne prisutnosti i angažmana. Naše je pastoralno djelovanje još uvijek izrazito klerikalnoga tipa. Tako je uključenost vjernika laika u crkvene strukture, osobito u pojedina župna i biskupijska vijeća, prije

¹⁵ Pitanje radnih mjesta izlazi iz okvira zadanih ovim promišljanjem pa nećemo ulaziti u tu problematiku. Uostalom, tema radnih mjesta za diplomirane teologe i katehete bila je raspravljena na *Dies theologicus VI*, 2011. godine.

¹⁶ Usp. IVAN PAVAO II., *Christifideles laici – Vjernici laici. Apostolska pobudnica o pozivu i poslanju laika u Crkvi i u svijetu* (30. XII. 1988.), Zagreb, 1997. (dalje: CL).

¹⁷ Više o tome vidi u: Ružica RAZUM, *Mogućnost djelovanja teologa laika u Crkvi i u društvu*, u: VIJEĆE ZA LAIKE HBK, *Mogućnost organiziranog djelovanja vjernika laika u Hrvatskoj*, Zbornik radova. Simpozij hrvatskih vjernika laika, Osijek, 5.–6. listopada 2001., Đuro Hranić (ur.), Zagreb, 2002., 177–196; Nikola VRANJEŠ – Marko MIHAJIĆ, *Izazovi i perspektive djelovanja vjernika laika u Hrvatskoj danas*, u: *Riječki teološki časopis*, 19 (2011.) 2, 437–468. O različitim službama vjernika laika u Crkvi u Hrvatskoj vidi u: HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Za život svijeta, Pastoralne smjernice za apostolat vjernika laika u Crkvi i društvu u Hrvatskoj*, Zagreb, 2012., 93–105.

svega, formalnoga, simboličkoga i predstavničkoga karaktera.¹⁸ Međutim, broj diplomiranih teologa laika u stalnom je porastu. Unatoč tome porastu broja teologa laika, zasada, osim vjeroučiteljske službe vjernika laika u školi, još se uvijek ne otvaraju druge ozbiljnije perspektive za njihov angažman, profesionalni, poluprofesionalni ili dobrovoljni. Razloge za njihov relativno slab angažman, ne umanjujući jasno poteškoće materijalne, tj. financijske naravi, ipak ponajprije trebamo tražiti u određenim nesnalaženjima, strahovima, mentalnim blokadama, inertnom nastavljanju dugogodišnje prakse u kojoj je uočljiva podijeljenost na kler i laike, aktivne i pasivne itd.

Prihvaćamo li teologe laike kao istinsko bogatstvo i šansu za našu Crkvu ili možda u njima gledamo samo nadomjestak za nedostatan broj svećenika? Neupitno je da angažman vjernika laika predstavlja obogaćenje, povijesnu i osobitu eklezijalnu nužnost koja proizlazi iz samoga bića Crkve, a nikako nije nadomjestak hijerarhijskog apostolata.¹⁹ Pitanje promicanja osobito teologa laika ne može se svesti na eventualno podjeljivanje nekih zanemarenih prava vjernicima laicima, ili na to da u njima gledamo »produženu ruku« ili delegate klera na određenim službama. Promicanje laika ponajprije je i danas pitanje autentičnog shvaćanja i življenja Crkve, i to takve Crkve u kojoj postoji temeljna jednakost sviju i temeljno poslanje svih krštenih a koje proizlazi iz zajedničkoga krsnog dostojanstva. U kršćanskoj su zajednici svi pozvani sudjelovati slobodno i odgovorno, prema vlastitim karizmama, jačajući duh suradnje, suodgovornosti i zajedništva (usp. CL 14).

Ograničena mogućnost zapošljavanja magistara teologije gotovo isključivo u odgojno-obrazovnom sustavu kao vjeroučitelja, problem sve manjeg broja radnih mjesta za magistre teologije i magistre religijske pedagogije i katehetike, neotvaranje nekih novih mogućnosti unutar društva te osobito unutar Crkve – svi ti čimbenici mogu snažno utjecati na učvršćivanje ili pak na slabljenje identiteta samih teologa/kateheta.

3. Obrazovanje u perspektivi izgradnje identiteta i poslanja

Obrazovanje budućih magistara teologije te magistara religijske pedagogije i katehetike obuhvaća različite dimenzije formacije. Od njih se traži ponajprije kvalitetna stručno-znanstvena osposobljenost koja uključuje kompetencije iz područja teoloških i biblijskih znanosti te pozitivnih i humanističkih znanosti.

¹⁸ Usp. Josip BALOBAN, Pokoncilski pastoralno-teološki pomaci, u: *Bogoslovska smotra*, 70 (2000.) 3–4, 559–583, ovdje 568.

¹⁹ Usp. *Isto*, 569.

sti religije.²⁰ Nadalje, traži se psihološko-pedagoška, metodičko-didaktička te vjernička osposobljenost i dr. Ovdje ćemo se zaustaviti samo na dvjema dimenzijama njihova identiteta: teološko-kršćanskoj i profesionalnoj, tj. pastoralno-katehetsko-religijsko-pedagoškoj.

3.1. Obrazovanje u perspektivi jačanja teološko-kršćanskog identiteta

Iako su filozofsko-teološki i studij religijske pedagogije i katehetike dva sveučilišna studijska smjera unutar Sveučilišta u Zagrebu, već i površan pogled na obilježja tih studija omogućuje nam da naslutimo njihovu posebnost u odnosu na druge sveučilišne studije. Riječ je o studijima koji studente osposobljavaju, iako ne isključivo, ali ponajprije za specifične i iznimno zahtjevne crkvene službe. Važno je stoga trajno propitivati kvalitetu tog studija i identitet studenata, odnosno diplomiranih, imajući u vidu posebnost i važnost tih služba. Trajno propitivanje kvalitete studija i identiteta studenata tim je važnije budući da je životna vrijednost teologije neodvojiva od same osobe kršćanskog teologa.

Uz vlastitu znanstvenu metodu teologiji je naime »potrebna i unutrašnjost, razumijevanje, proučavanje i iznošenje iznutra, iz samog odnosa što ga zovemo vjera, a što je konačno osobni slobodni odgovor na Božju ponudu spasenja«²¹. Nedostatak primjerenoga unutrašnjeg raspoloženja i nedostatak životnog pristupa teologiji može uzrokovati čitav niz nepoželjnih posljedica. Isključivo znanstvenim pristupom, tj. bez vjerničkog stava, moguće je postići izvanjsko poznavanje povijesti objave i svetopisamskoga teksta, ali je onemogućeno njihovo istinsko razumijevanje i primjereno posredovanje. Samo izvanjsko poznavanje stvarnosti vjere dovodi nadalje do nesposobnosti svjedočenja cjelovitog pologa vjere. U suvremenom ozračju koje je obilježeno pluralizmom i potrebom dijaloga, onaj tko nema iskustvo vjere, odnosno iskustvo Boga, u susretu s drugima neće moći posvjedočiti radikalnost i zahtjevnost evanđeoske poruke. Moći će ponuditi tek modificiranu inačicu kršćanskoga nauka, tj. verziju prilagođenu i suobličenu ovome svijetu, verziju koja se odriče zahtjevnosti i istinitosti evanđelja kako bi se prilagodila ušima slušatelja.²²

²⁰ Usp. Flavio PAJER, Nastavnik religije, u: Marko PRANJIĆ (ur.), *Religijsko-pedagoško katehetski leksikon*, Zagreb, 1991., 500–501.

²¹ Ante MATELJAN, Uvodnik, u: *Crkva u svijetu*, 43 (2008.) 1, 3–6.

²² U svojoj poruci mladima švicarski biskupi ističu: »Poruka Evanđelja ne može se nikako drugačije naviještati nego kao 'uska vrata i tijesan put'«, ŠVICARSKI BISKUPI, *Crkva i mladež danas*, Zagreb, 1969., 8.

Bez odgovora i iskaza vjere teologa nema ni teologije. Teolog se ne može zadovoljiti samo znanstvenim pristupom Objavi, nego se daje suobličiti Kristu kao središtu kršćanskog života i Objave. Zanimljivo je promišljanje Hansa Ursa von Balthasara, koji je napisao kako svoju teologiju u stanovitom smislu smatra poput prsta Ivana Krstitelja koji pokazuje puninu Objave u Isusu Kristu.²³ Ivan Krstitelj je uspješan »model« koji može poslužiti za razumijevanje identiteta teologa. Teolog, zapravo, poput Krstitelja, ne čini drugo nego ukazuje na Krista. Nije, dakle, uspjeh – kako je istaknuo Balthasar – temeljni motiv za ono što teolog piše, nego je teologu cilj nekome pokazati nešto o čemu on misli da treba biti viđeno.

Jedan od elemenata važnih za razumijevanje identiteta studenata ili magistara teologije te religijske pedagogije i katehetike jest stvarnost *poziva*. Dostojanstvo i identitet treba tražiti u samom izvoru toga poziva: ne bira se da se postane svećenik, kateheta, vjeroučitelj, nego se odgovara na Božji poziv. Ponajprije je Kristov poziv koji neke izabire za proroke, a neke za pastire i učitelje (usp. Ef 4,11). Stvarnost poziva usko je povezana s raspoloživošću odziva i odgovora koji podrazumijeva odgovoran stav pred pozivom.²⁴ Veličine poziva često nisu svjesni ni sami oni koji su pozvani kao ni odgovorni za njih, koji ponekad zanemaruju pitanje izbora novih »kandidata« i angažman oko njihove kvalitetne formacije. Izbor novih »kandidata« osjetljiv je i nužan trenutak raspoznavanja i kritičke prosudbe. Poziv koji Gospodin čini uglavnom nema obilježja takve očitosti koja bi isključila potrebu strpljivoga pojedinačnoga i zajedničkarskoga traženja i prosuđivanja.

Korisno je upoznati se, ilustracije radi, s nekim kriterijima glede izbora katehete koje navodi jedan katehetski dokument Talijanske biskupske konferencije, a koji se uglavnom mogu primijeniti na sve crkvene službe. Tako taj talijanski dokument navodi da je kod izbora nekoga za crkvenu službu potrebna osobita briga kako ta važna služba ne bi bila povjerena: osobama koje prolaze teške krize vjere ili su nesigurne s obzirom na temeljne aspekte kršćanskoga iskustva; osobama koje, iako posjeduju profesionalne didaktičke kompetencije, ne poznaju sadržaje kršćanske vjere i lišene su kulturalne i crkvene osjetljivosti; osobama, koje žele biti korisne, ali su psihičke nestabilne ili pak

²³ Usp. Hans Urs von BALTHASAR, Geist und Feuer. Ein Gespräch mit Hans Urs von Balthasar, u: *Herder Korrespondenz*, 30 (1976.), 73, navedeno prema: Maria ESPOSITO – Antonio BUONO (ur.), Sull'identità del teologo: sette provocazioni, u: <http://filosofia-pertutti.blogspot.com/2010/11/sullidentita-del-teologo-sette.html> (28. IV. 2012.).

²⁴ Usp. Dražen VARGAŠEVIĆ, Današnji teolozi u svjetlu shvaćanja teologije i svetosti Hansa Ursa von Balthasara, u: http://www.kbf.unizg.hr/Spectrum/novo/5_DANA-SNJI_TEOLOZI_U_SVJETLU.pdf (1. V. 2012.).

pokazuju određenu nestabilnost u svome vjerničkom životu; osobama koje na području privatnoga ili javnoga života ne mogu dati svjedočanstvo vjere.²⁵

3.2. *Obrazovanje u perspektivi jačanja pastoralno-katehetskog i religijskopedagoškog identiteta*

Na KBF-u osposobljavaju se teolozi, stručnjaci iz religijske pedagogije i katehetike, crkveni glazbenici. Velik broj njih nakon diplome profesionalno je angažiran na pastoralno-katehetskom i religijsko-pedagoškom području, osobito na području školskog vjeronauka. Ali i oni koji su angažirani u župama, ponajprije svećenici i redovnice, uključeni su u određene oblike katehetske i religijskopedagoške djelatnosti. Dakle, bez obzira na studijski smjer većina je na neki način uključena u katehetsko djelovanje: u vjeronauk u školi, stalno ili povremeno katehetsko djelovanje u župi, koordiniranje i organiziranje katehetske djelatnosti.

U današnjemu se društvu snažno ističe važnost inicijalne i permanentne formacije, osobito kada se govori o kompetencijama nastavnika. Obrazovanje nastavnika, naime, ključno je pitanje jer je kvaliteta nastavničkog kadra jedan od glavnih činitelja o kojima ovisi razina odgojno-obrazovnih postignuća učenika. Slični zahtjevi postoje i na području pastora i katehetske prakse. To ističe i katehetski dokument kada kaže »da bilo koje pastoralno djelovanje, koje se u svojem ostvarenju ne bi oslanjalo na istinski formirane i pripremljene osobe, dovodi u pitanje svoju kvalitetu«²⁶. Pitanje formacije proizlazi kao jedan od prioriteta i veoma često spominjanih programskih zadataka suvremene Crkve. Katehetski rad Crkva smatra jednom od svojih temeljnih i prvotnih zadaća. Stoga je suvremena Crkva, kako se ističe u *Catechesi tradendae*, »pozvana da katehezi posveti svoje najbolje zalihe u ljudima i snagama, ne štedeći napore, umore i materijalna sredstva«²⁷.

Osiguravanje kvalitete rada religijskopedagoško-pastoralno-katehetskih djelatnika uključuje strateške odgovore na nekoliko ključnih pitanja: Kako privući sposobne pojedince da izaberu pastoralno-katehetski/vjeroučiteljski poziv? Kako organizirati inicijalno obrazovanje i stručno usavršavanje koje

²⁵ Usp. CONGREGAZIONE EPISCOPALE ITALIANA – COMMISSIONE PER LA DOTTRINA DELLA FEDE, LA CATECHESI E LA CULTURA, *La formazione dei catechisti nella comunità cristiana*, Roma, 1982.

²⁶ KONGREGACIJA ZA KLER, *Opći direktorij za katehezu* (15. VIII. 1997.), Zagreb, 2000., br. 234.

²⁷ IVAN PAVAO II., *Catechesi tradendae. Apostolska pobudnica o vjerskoj puci u naše vrijeme* (16. X. 1979.), Zagreb, 1994., br. 15.

će osigurati kvalitetno pastoralno-katehetsko i religijskopedagoško djelovanje? Čini se, naime, da je odabir, priprema i zadržavanje dobrih pastoralaca, kateheta/vjeroučitelja ključna strategija za poboljšanje kateheze, vjeronaučne nastave i općenito pastoralna.

Nikada do sada u našoj Crkvi nije bilo toliko teološki obrazovanih laika. Moglo bi se slobodno govoriti o »katehetskom proljeću«, ili »teološkom laičkom proljeću«. S jedne strane Crkva u tome događaju prepoznaje dar Duha, a s druge se strane smijemo pitati: Kako to da se u većoj mjeri ne očituju plodovi, da se ne vide veći pomaci u životu Crkve, u njezinu evangelizacijsko-pastoralno-katehetskom djelovanju? Gdje je zapravo problem? Za dublju i objektivniju analizu i mjerodavniju prosudbu potrebna su, bez sumnje, složenija istraživanja. Ipak, na temelju dugotrajnijeg i sustavnijeg praćenja postojeće situacije, možemo bez bojazni od površnih i parcijalnih zaključaka iznijeti nekoliko razmišljanja.

Za suočavanje sa suvremenim pastoralno-katehetskim izazovima i problemima potrebne su nam osobe koje krasi ljudska i kršćanska zrelost, duboka vjera, jasan kršćanski i crkveni identitet te duboka socijalna, odgojna i komunikacijska osjetljivost. Posljedično, svaki formacijski plan mora uključiti te aspekte. Za ispravno vrednovanje inicijalne formacije, ne mogu postojati razlike između programiranja i ostvarivanja ciljeva tijekom formacije i trenutka vrednovanja ostvarenih ciljeva. U procesu vrednovanja procjenjujemo one ciljeve koji su definirani i koje smo nastojali ostvariti tijekom formacije. Drugim riječima, ako je cilj inicijalnog obrazovanja gotovo isključivo usvajanje sustavnoga filozofsko-teološkog znanja, a to je zasigurno jedan od temeljnih ciljeva filozofsko-teološkog studija, ne mogu se kasnije očekivati rezultati na razini kreativnoga pastoralnog djelovanja, ostvarenja kvalitetne kateheze i vjeronauka, ostvarivanja poželjnih komunikacijskih odnosa i slično.

4. Zadatci u perspektivi osnaživanja identiteta i boljeg profiliranja poslanja magistara teologije te magistara religijske pedagogije i katehetike

Pitanje angažmana magistara teologije te religijske pedagogije i katehetike nije samo pitanje što oni mogu ili što bi trebali raditi, nego i pitanje *kako*.

Kada govorimo formaciji laika i klera, potrebno je istaknuti da samo shvaćajući i prihvaćajući da nismo formirani kao kršćani, kao odgojitelji i pastoralni djelatnici, jedino u tom slučaju postoji mogućnost da to uistinu

postanemo. Cijeli je kršćanski život jedan hod *prema*; krštenjem nismo postali kompletni kršćani, nego smo usmjereni prema Kristu. Zadaća nam je trajni hod. Stoga su nepoželjna ili čak opasna sva ona mišljenja i ponašanja koja se zadovoljavaju postojećim načinom odgoja i obrazovanja. U traženju što boljih modela religijskopedagoškog i katehetskog djelovanja te modela teološko-katehetske formacije valja oslušivati znakove vremena i na njih primjereno odgovarati. Posljedično, Crkva se u svome djelovanju mora čuvati rutinskog i nostalgичnog konzervativizma te čuvanja *status quo*, teološke i pastoralno-katehetske jednoobraznosti, ali i nedovoljno promišljenih improvizacija, podilaženja suvremenom mentalitetu, površnih prilagodaba i stihijskog aktivizma.

Pomišljajući o promjenama inicijalnog obrazovanja magistara teologije te religijske pedagogije i katehetike nameću se mnoga pitanja i zadatci. Izdvojit ćemo samo neka.

1. Teško je zamisliti kvalitetnu vjeronaučnu nastavu gdje vjeroučitelj ne bi bio vjernik. No, za katolički vjeronauk nije dovoljno da vjeroučitelj nije ateist ili agnostik. Od vjeroučitelja se traži da bude istinski vjernik, tj. da je osobno i životno angažiran na području kršćanske vjere. Ovdje, jasno, nije primarno riječ o nekom pravnom problemu, nego sami učenici i njihovi roditelji teško bi mogli zamisliti i prihvatiti nekog vjeroučitelja koji ne bi osobno bio anagažiran kao vjernik.²⁸

Kao što ističe i blagopokoji papa Ivan Pavao II., da bi vjernici laici mogli ostvarivati svoju aktivnost i svoje poslanje, a to se osobito može i treba reći za vjeroučitelje, moraju živjeti intenzivnim duhovnim životom, koji se temelji na pretpostavci da je svaki krštenik pozvan – na različite načine – na svetost. Za papu, cilj duhovnog života vjernika laika je svetost a njegovo je temeljno obilježje crkvenost: nema istinske laičke duhovnosti bez crkvenosti, budući da, ontološki, »kršenje nas preporuča na život sinova Božjih, sjedinjuje nas s Isusom Kristom i u njegovo Tijelo koje je Crkva, pomazuje u Duhu Svetom učinivši nas duhovnim hramovima« (CL 10). To znači da je tijekom formacije, osim filozofsko-teološkog te religijskopedagoškog obrazovanja, potrebno omogućiti studentima laicima i duhovno-vjerničko vodstvo, mogućnost da, osim u teološkom znanju, rastu i u vjerničko-duhovnom životu. Nedopustivo je da budu prepušteni sebi samima. Na temelju istraživanja u okviru doktor-

²⁸ Usp. Joseph GEVAERT, *Figura e ruolo dell'insegnante di religione. Aspetti generali*, u: Joseph GEVAERT – Roberto GIANNATELLI (ur.), *Didattica dell'insegnamento della religione*, Leumann (TO), 241–251, ovdje 249.

skoga rada Denis Barić došao je do zanimljivog rezultata da se vjeroučitelji po završetku inicijalne formacije osjećaju ponajmanje duhovno kompetentnima.²⁹

2. Kada je riječ o programu inicijalnog obrazovanja, u Hrvatskoj na dva teološka učilišta, u Zagrebu i u Splitu,³⁰ imamo dva studijska smjera koja osposobljavaju buduće vjeroučitelje: teološko-filozofski studij te studij religijske pedagogije i katehetike/teološko-katehetski studij. Na Katoličkome bogoslovnom fakultetu u Đakovu te na Teologiji u Rijeci postoji po jedan, i to filozofsko-teološki studijski smjer. Među tim studijskim programima koji osposobljavaju buduće vjeroučitelje opaža se različiti omjer akademskih sadržaja (filozofsko-teoloških) i obrazovnih znanosti.

Unutar filozofsko-teološkog smjera ima relativno malo predmeta koji pripadaju obrazovnim znanostima, što je donekle i razumljivo budući da taj studijski smjer nije primarno zamišljen za osposobljavanje budućih vjeroučitelja. Stoga, iako se većina diplomiranih teologa zapošljava u školi kao vjeroučitelji, filozofsko-teološki studijski smjer ipak nije u tom smislu doživio neke značajnije promjene u svrhu boljeg osposobljavanja budućih vjeroučitelja. Taj je studij tek neznatno uzeo u obzir tu činjenicu.³¹ Unutar filozofsko-teološkoga studijskog programa daje se velika važnost akademskom znanju dok se mnogo manje pozornosti posvećuje motivaciji za učiteljski/nastavnički poziv i nekim drugim osobinama ličnosti. Model obrazovanja vjeroučitelja koji se uočava unutar tog studijskog programa temelji se na shvaćanju važnosti svladavanja »akademskih disciplina« kao nužnom i dovoljnom uvjetu za kvalitetno poučavanje.

Općenito govoreći, za nastavničku izobrazbu potrebno je uspostaviti ravnotežu između kompetencija u poučavanom predmetu i kompetencija u poučavanju. Kompetencije nastavnika ne temelje se isključivo na akademskom znanju, nego i na sposobnostima promatranja, analiziranja, interpretiranja i vrednovanja situacije i događaja. Pedagoško-psihološko, didaktičko-metodičko, komunikacijsko i stručno obrazovanje nastavnica treba omogućiti kreativnost i prilagodljivost različitim odgojno-obrazovnim situacijama.³² Iako je očito

²⁹ Usp. Denis BARIĆ, *L'Insegnante di Religione Cattolica in un contesto di cambiamenti socio-religiosi*, Roma, 2010.

³⁰ Na Katoličkome bogoslovnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu i na Katoličkome bogoslovnom fakultetu Sveučilišta u Splitu.

³¹ Na KBF-u u Zagrebu uvedene su *Metodičke vježbe iz katehetike*, u petoj godini. KBF u Splitu ima *Didaktiku i metodiku religioznog odgoja i kateheze* i *Vjeronauk i kateheza osnovnoškolske djece*. KBF u Đakovu ima *Didaktiku i metodiku religioznog odgoja i kateheze* i *Metodičke vježbe iz katehetike*.

³² Usp. Ivana BATARELO, *Obrazovanje nastavnika za poučavanje temeljeno na kompetencijama*, u: Vlatko PREVIŠIĆ – Nikola N. ŠOLJAN – Neven HRVATIĆ, *Pedagogija. Prema cjeloživotnom obrazovanju i društvu znanja*, I, Zagreb 2007., 16–27. Temeljne kompetencije

i dobro poznato, ali vrijedi spomenuti i sljedeće: *znati, znati činiti, znati biti i znati raditi zajedno s drugima*³³ ne postiže se samo usvajanjem znanja intelektualnim poučavanjem/učenjem. Kao i sve druge profesije, također i profesija nastavnika uči se prakticirajući. *Learning by doing* sve je prihvaćenije i raširenije načelo učenja od strane suvremene pedagoške svijesti. Na razini »profesionalaca« to zahtijeva sposobnost znati reflektirati nad onim što se čini i znati iskoristiti znanje koje je plod iskustva. Biti *refleksivan u djelovanju* postao je jedan od neospornih ciljeva nastavničke profesije. Potrebni su stoga već na razini inicijalnog obrazovanja praktične vježbe i seminari koji pomažu učenje u ovome području.

Filozofsko-teološki smjer zasigurno nema u dovoljnoj mjeri onih predmeta koji bi studentima trebali omogućiti stjecanje tzv. nastavničkih kompetencija. Stoga, imajući u vidu da filozofsko-teološki studij osposobljava i buduće vjeroučitelje, pitanje je treba li u taj studij uključiti više kolegija koji pripadaju nastavničkoj naobrazbi, uz već postojanje paralelnog smjera koji je namijenjen baš formaciji vjeroučitelja, ili možda uz redoviti filozofsko-teološki program ponuditi poseban nastavnički modul za one koji žele tijekom inicijalnog obrazovanja steći i potrebne nastavničke kompetencije, ili onima koji žele raditi u školi, a završili su filozofsko-teološki studij, nakon završenog studija omogućiti dodatnu edukaciju. Mogući su različiti pristupi u traženju rješenja na ovaj problem. No, u svakom slučaju, rad u školi zahtijeva mnogo više od usvajanja samo tzv. predmetne kompetencije.

3. Inicijalno obrazovanje i trajno usavršavanje nastavnika treba se uskladiti s očekivanjima i potrebama prakse. Što praksa očekuje i treba od kateheze, vjeronauka i općenito pastoralna? Odgovori i očekivanja na ovo pitanje različiti su ovisno o tome promišlja li se o katehezi i vjeronauku s pozicije učenika, učitelja, vjeroučitelja, škole, župnika, biskupa, odgojno-obrazovne politike i dr.

Budući da kvaliteta religijskopedagoškog i pastoralno-katehetskog djelovanja uvelike ovisi o modelima teološko-katehetske formacije, inicijalna i trajna teološko-katehetska formacija pitanje je od posebne važnosti. Ako se ne želi zaplesti u »mrežu anakronizama« (Tonči Matulić), planiranje i ostva-

učitelja prema D. Macháčíku obuhvaćaju: stručno-predmetne kompetencije; pedagoške kompetencije; organizacijske kompetencije; komunikativne kompetencije; savjetodavne kompetencije (prepoznavanje mogućih teškoća u nastavi, davanje potpore učenicima i sl.); evaluacijske kompetencije i interkulturalne kompetencije. Usp. Neven HRVATIĆ, Interkulturalna pedagogija: nove paradigme, u: Vlatko PREVIŠIĆ – Nikola N. ŠOLJAN – Neven HRVATIĆ, *Pedagogija. Prema cjeloživotnom obrazovanju i društvu znanja*, 41–57.

³³ Usp. Jacques DELORES, *Učenje: blago u nama. Izvješće UNESCO-va Međunarodnog povjerenstva za razvoj obrazovanja za 21. stoljeće*, Zagreb, 1999.

rivanje formacijskih itinerarija treba voditi računa o aktualnim promjenama svijesti, mentaliteta i duhovnosti u Crkvi i u društvu. Razdvajanje pastoralnih i formativnih ciljeva ima za posljedicu pripremanje pastoralnih djelatnika za generičke zahvate i za susret s čovjekom i društvom koji više ne postoje. Neprimjereni pastoralno-katehetski i religijskopedagoški stavovi pojavljuju se kada se jednostavno zanemari konkretna kulturološko-religijska situacija, kad se ne razumiju aktualne promjene te se i dalje nastavlja s uobičajenom pastoralno-katehetskom i religijskopedagoškom praksom bez ikakva pokušaja raščlambe i tumačenja. Na razini formacijskih itinerarija valja stoga uspostaviti bolju usklađenost između formacije te konkretnih potreba i očekivanja s kojima se pastoralni djelatnici susreću u svome radu. Pitanje je naime koliko obrazovanje na teološkim učilištima vodi računa o konkretnoj stvarnosti, o konkretnoj praksi u školi, društvu i Crkvi s kojom se suočavaju magistri teologije te magistri religijske pedagogije i katehetike. Želimo li kvalitetnu i plodonosnu katehezu, vjeronaučnu nastavu i pastoralno djelovanje, tada je potrebno uspostaviti bolju usklađenost između filozofsko-teološkog te religijskopedagoškog i katehetskog obrazovanja te stvarnih potreba i očekivanja konkretne prakse.

4. Sve veći broj visokoškolskih ustanova u Europi prilikom izradbe novih kurikuluma primjenjuje koncept temeljen na ishodima učenja, odnosno kompetencijama. Kada su u pitanju studijski smjerovi za obrazovanje učitelja i nastavnika, jedan od temeljnih zahtjeva u oblikovanju kurikuluma jest odnos ishoda učenja i učiteljskih kompetencija. Dosadašnji tradicionalni *input based* pristup usmjeren na nastavnika, u kojem je jasno usmjerenje prema sadržaju koji student treba svladati, doveden je u pitanje. Aktualni kurikulumi usmjereni su na ishode.

I studijski programi na našim teološkim učilištima počinju sve više slijediti to kurikulumsko usmjerenje koje se temelji na ishodima učenja. Jedno od ključnih pitanja na koje valja odgovoriti jest stoga pitanje kompetencija koje student treba steći na kraju određenoga obrazovnog procesa. Koje bi kompetencije trebao imati nastavnik vjeronaučne nastave, župni kateheta, prezbyter-voditelj zajednice, pastoralni suradnik? Bez jasnih odgovora na to pitanje idemo ususret riziku da studenti nakon završenog studija nisu adekvatno osposobljeni za pastoralno-katehetske izazove prakse. Ne ponajprije zbog osobnog nedovoljno odgovornog odnosa prema studiju, nego zbog samog sustava inicijalnog obrazovanja koji ih nije dostatno osposobio za profesionalni angažman.

Na pitanje, na koje izazove treba biti spreman vjeroučitelj, kateheta i pastoralni djelatnik, možemo dati odgovor ako istodobno odgovorimo i na

pitanje koji su to ciljevi koje želimo postići unutar naše vjeronaučne nastave, župne kateheze i cjelokupnoga pastoralnog rada u našim župama. U nedostatku jasnih odgovora s obzirom na te religijskopedagoško-pastoralne ciljeve i ishode i dalje će u središtu teološkog studija kao i pastoralno-katehetsko-pedagoškog rada biti obilježja sadržaja kojemu nedostaje jasnoće glede kompetencija koje želi i treba promicati.

5. Filozofsko-teološki studij te studij katehetike i religijske pedagogije omogućuju relativno usku osnovnu kvalifikaciju nastavnika. Što se tiče angažmana u školi, magistri teologije i religijske pedagogije i katehetike mogu predavati samo predmet »vjeronauk«, dok u većini zemalja EU obrazovanje predmetnih nastavnika uključuje obično dvije akademske discipline. U današnjem sustavu obrazovanja jasna je, naime, usmjerenost prema upravljanju znanjem umjesto učenju struktura akademskih disciplina. Eventualno uvođenje dvopredmetnog studija otvorilo bi, ne samo nove mogućnosti za zapošljavanje onih koji završavaju teološke studije, nego i mogućnosti za bolje povezivanje vjeronaučnog sadržaja sa sadržajima drugih predmeta unutar školskog kurikula.

U Hrvatskoj, ali i u mnogim europskim zemljama, dvopredmetni studij je standard za nastavničke studije. Gotovo svi predmeti koji se predaju u školama studiraju se kao jednopredmetni i dvopredmetni studij, dakle u kombinaciji s drugim predmetom. Dvopredmetni model afirmirao se kao kvalitetno rješenje u svim školama i disciplinama. Od postojećih predmeta koji se predaju u osnovnim i srednjim školama u Republici Hrvatskoj, predmeti koji se mogu studirati isključivo kao jednopredmeti jesu psihologija i vjeronauk (odnosno filozofsko-teološki studij ili studij religijske pedagogije i katehetike).³⁴ U prilog uvođenja dvopredmetnih studija ide i tekuća demografska kriza koja u Hrvatskoj smanjuje brojeve upisanih učenika. Ta situacija još više učvršćuje poziciju i tako dominantnoga dvopredmetnog modela obrazovanja predmetnih nastavnika.

Zaključne misli

Zadaća pred kojom se nalaze mlade osobe, u ovom slučaju magistri teologije te religijske pedagogije i katehetike, primjerena je odrasloj dobi: od objekta podložnog raznovrsnim uvjetovanostima i problemima koji se samo pasivno

³⁴ Usp. Preglednik studijskih programa, u: <http://mozvag.srce.hr/preglednik/pregled/hr/vrsta/odabir.html?jsessionid=5jDSJ2fnsYoDfWUOM07QU1+N> (8. X. 2013.).

podvrgava različitim utjecajima, postati aktivan subjekt u sukreiranju ponajprije vlastitoga života, a onda i crkveno-pastoralnih, društveno-kulturnih i odgojno-obrazovnih promišljanja i događanja.

Nijedan ugovor ili pravni okvir ne mogu nikada zamijeniti ili iscrpiti idealan i nadahnjujući horizont dubokih uvjerenja i vrijednosti koje podržavaju vlastiti život, vlastito ponašanje i aktivnosti koje proizlaze iz njega i u njemu pronalaze korijen i motivaciju. Dakle, ponajprije su unutrašnja snaga, motivacija i uvjerenje oni koji nam daju samopouzdanje i sigurnost u vlastiti identitet i poslanje, a ne toliko izvanjski pravni okvir koji, jasno, ima važno značenje, ali nije presudan za osjećaj vlastite vrijednosti.

Kvaliteta pastoralno-katehetskog djelovanja uvelike ovisi o pripremljenosti konkretnih osoba koje ga ostvaruju. S ciljem promicanja kvalitetnih te primjereno formiranih i pripremljenih osoba za pastoralno-katehetsko te religijskopedagoško djelovanje u suvremenome društvu i suvremenoj Crkvi, na razini ostvarivanja inicijalne formacije traži se od svih odgovornih veliko znanje i veliko zalaganje. Stoga je s obzirom na konkretno stanje na našim visokim teološkim učilištima s jedne strane, te zahtjevnosti vremena u kojemu živimo i djelujemo s druge strane, nužno unijeti neke promjene u inicijalnu formaciju magistara teologije i religijske pedagogije i katehetike.

Summary

THE IDENTITY AND THE MISSION OF THEOLOGY MASTERS AND RELIGIOUS PEDAGOGY AND CATECHETICS MASTERS

Ružica RAZUM

Catholic Faculty of Theology, University of Zagreb
Vlaška 38, p.p. 432, HR – 10 001 Zagreb
ruzica.razum@zg.t-com.hr

In the first part of this article the author discusses in a general manner identity and education as an important factor in identity formation, as well as some difficulties with defining the identity of theology masters and religious pedagogy and catechetics masters. In the second part the author reflects on some elements important for understanding the attributive identity of theology masters and religious pedagogy and catechetics masters. A special attention is given to the condition of humanities in the contemporary world, which are undervalued, to the condition of theology, which shares

their destiny, and to the relationship between the Church and theological institutions of higher education. In the third part the author discusses education from the perspective of identity formation and mission. In that context, the attention is mainly drawn to the two dimensions of the identity of theology masters and religious pedagogy and catechetics masters: theological-Christian and professional. In order to understand the theological-Christian dimension one needs to take into account the reality of the call and the willingness to answer this call. On the other hand, the professional dimension demands a systematic initial and permanent formation that will be appropriate to the demands of the concrete praxis. In the fourth, last part of the article, the author lists and shortly explains some of the tasks whose purpose is to strengthen the identity of theology masters and religious pedagogy and catechetics masters and to find better ways of living up to their vocation.

Key Words: *identity, mission, theology masters and religious pedagogy and catechetics masters, initial formation, permanent formation.*